

Jørn Sandnes & Helge Salvesen:
Ødegårdstid i Norge.

Det nordiske ødegårdsprojekts norske undersøkelser.

Det nordiske Ødegårdsprojekt, Publikasjon Nr. 4. Universitetsforlaget, Oslo 1978, 179 s., 17x24 cm, N.kr. 79,-.

Det nordiske ødegårdsprojekt til studiet af den senmiddelalderlige krise og med deltagelse af de 5 nordiske lande kom i gang efter nogle konferencer på Lysebu under ledelse af professor Andreas Holmsen ved universitetet i Blindern, og ved støtte fra de deltagende landes forskningsråd arbejdedes der i de følgende år på et antal punktundersøgelser. Et foreløbigt resultat fra norsk side fremlægges med denne publikation, der tænkes efterfulgt af endnu 2 publikationer, der vil indeholde uddrag af de 18 undersøgelsesområder, man blev enige om på grundlag af Kåre Lundéns 23 udvalgte naturlige og regionalt fordelte jordbrugsområder i Norge. I nærværende publikation nøjes man med at opsummere hovedresultaterne i det omfang, som har gjort det muligt at komme frem til visse konklusioner vedrørende den senmiddelalderlige krise. Det heraf fremkomne sammendrag, der er foretaget af historieprofessoren ved Trondheims universitet Jørn Sandnes, redegør på en overordentlig klar og overskuelig måde for bosætningsudviklingen fra ca. 1300 til 1600, idet den tager sit udgangspunkt i et såkaldt Højmiddelalderligt Maksimum, der bl.a. bygger på O. Ryghs Norske Gaardnavne. Ud fra en foreløbig betragtning kan materialet påvise en tydelig samvariation mellem ødefrekvens på den ene side og højde over havet, afstand fra kyst samt bebyggelsens alder og landskyldens størrelse på den anden side. Undersøgelsen af landskyldvariationen er specielt behandlet af Helge Salvesen.

Arbejdet indeholder også den forangående diskussion på norsk såvel

som på nordisk plan, hvorved denne publikation følger et nyttigt kapitel til de hidtil udkomne publikationer. Når det af denne diskussion fremgår, at det var så som så med enigheden mellem Norge og Sydskandinavien på en række metodiske og arbejdsmæssige spørgsmål, så hænger det sammen dels med forskelle i forskningstradition og dels med forskelle i bosætningsformer i de to områder, ligesom også kildematerialets omfang og indhold har spillet ind.

Viggo Hansen

Helge Salvesen: Jord i Jemtland. Bosætningshistoriske og økonomiske studier i grenseland ca. 1200-1650. Det nordiske Ødegårdsprojekt, Publikasjon Nr. 5. Østersund 1979. 184 s., 15x21 cm.

Helge Salvesens arbejde fremstod først som resultat af 2 udvalgte punktundersøgelser fra det norske ødegårdsudvalg, under hvis regi Jemtland naturligt hørte på grund af de stærke kulturelle kontakter, der siden gammel tid eksisterede mellem denne landsdel og Trøndelag. Men på grund af den store kilderigdom så man det formålstjenligt at udvide undersøgelsen og give den en mere selvstændig karakter. Forskningsresultaterne afviger da også i flere henseender fra resultaterne af de fleste øvrige nordiske såvel som norske punktundersøgelser. Mens det "normale" forløb af den senmiddelalderlige krise har været en ødelægning, der startede i årtierne før 1350, kulminerede engang i 1400-tallet for at efterfølges af en genrejsning på 1500-tallet, så finder Helge Salvesen, at ødelægningen i Jemtland først kan påvises i sidste halvdel af 1300-tallet, aftager i styrke i slutningen af 1400-tallet for helt at klinge ud i de første årtier af 1500-tallet, men at udviklingen ikke efterfølges af en genrejsning. Forklaringen på det

særlige fænomen finder forfatteren er, at en befolkningsvækst udebliver eller kompenseres af emigration, mens ødeområderne inddrages i en fælles, ekstensiv driftsform i forbindelse med en udvidelse af husdyrsektoren og vækst af binæringer som jagt, fiskeri og handel. På de øvrige punkter er der stort set overensstemmelse mellem udviklingen i Jemtland og de resultater, som de øvrige norske undersøgelsesområder kan fremvise.

Viggo Hansen

H. Preusser: The landscapes of Iceland. Types and Regions. Dr. W. Junk.

B.V. Publishers, the Hague 1976, 363 s., 87 fig., 1 kort, 21 cm, Dfl. 120,-.

Forfatteren er meget fortrolig med den videnskabelige og oplysende litteratur, navnlig fra de seneste årtier, og hans værk indeholder et vældigt stof af henvisninger, ofte nævnes 20-30 på en side. Bogen er inddelt i 3 hovedafsnit. Elementary facts of Landscape Structures, Landscape Types og Landscape Regions. Litteraturlisten fylder 28 sider. Det nye synspunkt er en inddeling af Island i 30 hovedregioner, hvis grænser er angivet på et kortbilag, men hver enkelt enhed er opdelt i mindre, op til ca. 15, oftest med et antal typer. Denne inddeling er formentlig grundlagt på egne rejser, men de topografiske kort må have spillet en væsentlig rolle i hans arbejde. Han nævner nogle kort, men hovedværket er vel nok det danske Geodætiske Instituts grundlæggende gerning, som ikke citeres. Det er lidt vanskeligt at få et indtryk af forfatterens egne iagttagelser i det islandske landskab, men man har fået en systematisk gennemgang af en del af den ældre litteratur og en meget tydelig oversigt over den nyere del af de geologiske og geo-